

PICASSO I L'ESTUDI DE JACOBUS SABARTÉS

JOAN BASSEGODA NONELL

Jaime Sabartés i Gual (1881-1968) va ser el gran admirador i fidel cronista de Pau Ruiz Picasso en dos períodes de la seva vida. Sabartés va ser escriptor i escultor. L'any 1899 va llegir als «Quatre Gats» una suite de poemes en prosa i a l'agost de 1901 va exposar a la Sala Parés dos caps infantils, un de nen i un de nena. Poca cosa més se sap d'aquest home de fina sensibilitat al que Picasso va retratar en diverses ocasions.

Conegué a Picasso el 1899 i el seguí a Barcelona i a París fins el 1904. Després emigrà a Guatemala on estigué al menys fins el 1927 y de 1935 a 1941 altra vegada actuà com a secretari i amic de Picasso. Va morir el 13 de febrer de 1968 després d'haver lliurat per ordre de Picasso la col·lecció de dibuixos i pintures de l'artista malagueny al Museu Picasso de Barcelona.

El 1941 va acabar un llibre de records sobre Picasso que es va publicar el 1946. Es titulà «*Picasso. Portraits et souvenirs*» i l'editaren Louis Carré et Maximilien Vox, a Ginebra. En castellà es va publicar el 1953 a càrrec de l'Editorial Afrodísio Aguado de Madrid. A Nova York el 1946 i el 1954 es publicà amb el títol «*Picasso. An intimate Portrait*».

Altres obres de Sabartés sobre Picasso són «*Picasso. Documents iconographiques*» de Pierre Caille, Ginebra, 1954. «*De Llotja al Museu Picasso*», París 1963, «*Picasso y su obra*», Madrid, 1936, «*Picasso*», Ed. G. Gili, Barcelona, 1952 i «*Picasso. Las Meninas y la vida*», G. Gili, Barcelona, 1959 amb reedició a càrrec de la Polígrafa el 1969.

El llibre «*Picasso. Retratos y recuerdos*» és una delícia, que permet comprendre la fidelitat i l'admiració de Sabartés vers Picasso i la curiosa personalitat d'aquest artista.

De fet comença explicant la primera visita de Sabartés a l'estudi de Picasso, a la casa dels Cardona, al carrer d'Escudellers Blancs, darrera de la Plaça Reial, el 1899. Segueix en l'estudi de la Riera de Sant Joan el 1900, carrer desaparegut amb la Reforma de 1907 per l'obertura de la via Laietana, i l'anada i tornada de París amb la visita a final d'any a Màlaga. Les descripcions no són pas cronològiques, sinó un reguitzell de records que li vingueren a la memòria a Sabartés el 1941, al París ocupat pels alemanys.

La primera part del llibre acaba el 1904 amb referència de tres punts concrets. Primer, la decoració feta per Picasso a les parets de l'estudi de Sabartés al carrer del Consolat, en segon lloc el lloguer de l'estudi del carrer del Comerç i, el mes de maig el tercer retrat de Sabartés per Picasso.

És sobre el primer d'aquests fets que tracta el present escrit.

El carrer del Consolat es digué fins a 1832 carrer dels Encants degut a les voltes que anaven des de la Plaça de les Olles al carrer de la Fusteria. Part d'aquestes voltes o porxades desaparegueren en obrir-se la Via Laietana i demolir-se l'edifici on estigué radicat el Banc Vitalici. Resten encara els porxos entre dita via i el carrer de les Trompetes. El 1832 l'Ajuntament li adjudicà el nom de carrer del Consolat perquè a la banda de mar del carrer hi havia la Casa Llotja de Mar, seu de l'antic Consolat de Mar, després la Junta Particular de Comerç i ara la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació i la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

El 1904 al segon pis hi havia l'Acadèmia Provincial de Belles Arts, la qual, des de la seva creació el 1850, tingué cura de l'Escola de Belles Arts en la que, entre 1895 i 1897, cursà estudis Picasso quan el seu pare, Josep Ruiz Blasco, era professor de dibuix.

En començar 1904 Picasso llogà un estudi al carrer Comerç i, poc després, Sabartés va fer el mateix al carrer del Consolat, ben a la vora del de Picasso.

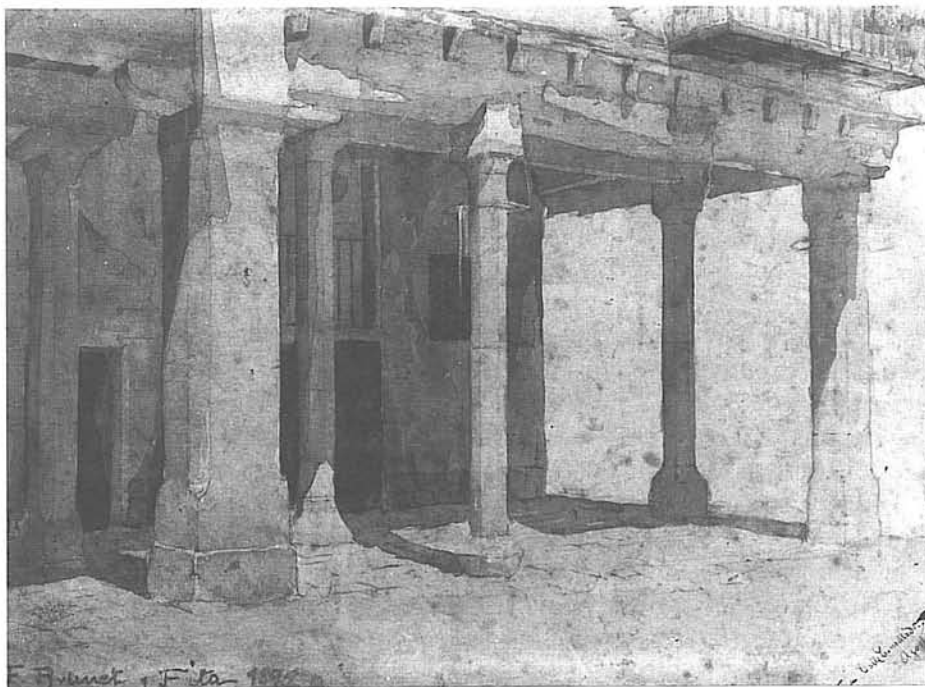
Ho explica a la pàgina 107 del seu llibre tot dient que va agafar un piset sota teulada, unes golfes, a la part més estreta del carrer. Un vell casalot amb escala de cargol, empinada i fosca amb accés pels porxos on hi ha els fabricants de baguls i maletes. Hi havia dues peces i una petita cuina. Cada habitació tenia una finestra i les separava un envà amb un forat oval que Picasso en deia, molt encertadament, l'ull de bou. El terra del pis era de rajoles, el sostre de bigues de fusta i les parets emblancades. Molt ingènuament Sabartés explica que llogà aquest pis perquè li agradava la seva vetustat, l'emplaçament tant típic i per l'escala de campanar.

Al cap de pocs dies arribà Picasso amb la sana intenció de decorar les parets, com havia fet el 1901 al bistró «Zut» de París o a l'estudi de la Riera de Sant Joan. Tan bon punt arribaren al pis, Picasso agafà un pinzell xop de pintura blava i començà a traçar una línia per damunt del marc d'una de les finestres. Tot seguit s'entusiasmà amb la pintura i va situar una figura nua i rígida entre la finestra i l'angle de la cambra.

Picasso no treia els ulls de la paret i semblava absorbir les idees que suraven a l'ambient. Va seguir amb una altra paret amb figures de contorns fermes, robustos i lluminosos, sense l'engany de les ombres.

A l'altra part, davant de la finestra, hi representà un moro mig nu, penjat d'un arbre. Un dels peus restava descalç i amb la punta de l'altre sostenia encara la babutxa. A terra una parella de joves, totalment despullats, fornica apassionadament en presència del penjat. Picasso digué aleshores: «*Otro día volveré y continuaremos...*».

Al voltant de l'ull de bou hi dibuixà, l'altra dia, unes parpelles i dessota una llegenda: «*Los pelos de mi barba son dioses como yo, aunque separados de mi...*».

Frederic Bonet i Fita, «Porxos del carrer del Consolat», aquarel·la de 1895

Quan molts anys després Sabartés li mencionà aquelles pintures, Picasso les havia oblidat completament i en repetir-li la llegenda exclamà: «Toma, es verdad, ¿En dónde he visto eso?...» Carles Casagemas, que es suïcidà poc després, també contribuï a la decoració parietal afegint-hi igualment inscripcions aclaratòries. Només que les de Picasso eren originals i les de Casagemas copiades de textos literaris.

Segons escrigué Sabartés aquelles pintures només las veieren ell, Picasso, Casagemas, els escultors Emili Fontbona i Julio González, Àngel Fernández de Soto, l'amo de la casa, els que visitaren el local per a llogar-lo i el paleta encarregat d'escatar la paret i fer-les desaparèixer.

Sabartés amb raó va escriure que a ningú se li ocorregué fotografiar-les quan avui la gent es disputaria l'honor de veure-les, algú compraria la casa per tal de posseir-les o s'hauria gastat una fortuna per tal de pagar la feina de desenganxar-les, muntar-les i emmarcar-les.

Així doncs les pintures del bistró «Zut» de París, de l'estudi de Picasso a la Riera de Sant Joan i les del pis de Sabartés, s'han perdut i resta solament la apassionada descripció feta per l'admirador del mestre.

Deia Sabartés que Picasso no separava els ulls de la paret i que el qui restava al seu costat se sentia dominat pel seu contacte espiritual.

Una mena de força oculta conduïa la seva mà obligant-la a seguir, amb la punta del pinzell, un sender de llum que solament ell podia percebre... perquè el pinzell no s'apartava del mur i la línia que deixava no semblava procedir de la seva intenció, sinó extreta directament del mur.

Les pintures de Picasso s'han perdut però la casa del carrer Consular va seguir la seva llarga vida fins arribar a un estat ruïnós.

L'any 1994 s'iniciaren unes obres de restauració que han respectat solament els pilars i les jàsseres de fusta de la planta baixa. Tot el demés és nou.

El tema dels porxos, que tant agradà a Sabartés, també va atreure altres artistes com en el cas de l'aquarel·lista i escenògraf Frederic Brunet i Fita (1873-1929) el qual pintà aquests porxos a l'aquarel·la el 1895, nou anys abans que Picasso decorés el pis del seu amic, però en el mateix any que el jove pintor arribava a Barcelona per tal d'assistir a les classes de l'Escola de Belles Arts de Llotja, situada al segon pis de la Casa Llotja de Mar, amb finestres sobre el carrer Consolat en front de les del pis que va ser llogat per Sabartés.

Frederic Brunet estudià precisament a Llotja composició i colorit amb Antoni Caba i escenografia al taller de Francesc Soler i Rovirosa.

L'Escola de Belles Arts el pensionà per a recórrer Espanya, guanyà premis amb projectes escenogràfics en forma de teatrinos el 1894 i 1896, i, associat amb Antoni Pous i Palau, muntà la societat Brunet i Pous d'escenografia, amb èxit reconegut.

És trist pensar que tres obres considerables de començament de segle pintades amb fúria i geni per Picasso s'han perdut irremissiblement.

Del Guernica, Dora Maar es va atipar de fer-ne fotos quan Picasso el pintava, però aquest quadre va tenir nombrosos dibuixos i croquis previs i per tant no té l'espontaneïtat que degueren presentar les decoracions dels murs de l'antiga i xacrosa casa del carrer del Consolat.

Casa, per altra banda, que l'aquarel·la de Brunet mostra en l'aspecte que tenia quan en ella i en el seu entorn es començà a bellugar la figura gegantina de Picasso.